

Paus Franciscus: de uitdaging

voordracht voor de Vrienden van de abdij op zaterdag 23 augustus 2014

door Vader Abt A. Lenglet

Het is een uitdaging iets te zeggen over het denken van onze paus Franciscus. Want wie weet wat een jezuïet denkt? Misschien zelfs Onze Lieve Heer niet, zoals het grapje luidt. En Jorge Mario Bergoglio, paus Franciscus, is tenslotte een echte jezuïet. Wel een communicatieve jezuïet, en de eerste jezuïet die paus werd. Als zodanig heeft hij zelfs enkele van zijn gedachten op schrift gesteld in het document dat de titel draagt "Evangelii Gaudium", *De vreugde van het evangelie*. Dus ga ik de uitdaging aan.

Dit document is geen privé-initiatief. De paus schrijft het op *uitnodiging van de synodevaders* (oktober 2013, synode over de nieuwe evangelisatie, aan het eind van het jaar van het geloof). Hij oogst *de rijkdom van de werkzaamheden van de synode*. Hij heeft ook *verschillende mensen geraadpleegd en hij wil bovendien de zorgen tot uitdrukking brengen die hem op dit concrete ogenblik van het evangeliserende werk van de Kerk bezighouden*. [...] Hij trekt enkele lijnen die in heel de Kerk een nieuwe evangeliserende fase, vol vuur en dynamiek, kunnen bemoedigen en richting geven (16). Vol vuur, dynamisch, bemoedigend, richting gevend: er waait een soort stormwind door deze tekst. Dit zijn niet de notulen van een vergadering. Hier is iemand aan het woord die wil mobiliseren, enthousiasmeren, soms zelfs krijg je de indruk: provoceren. Iemand die niet verdraagt dat wij slaperig of passief blijven toekijken.

Waarom heeft paus Franciscus over sommige dingen niet en over andere dingen wél geschreven? De paus is van mening dat een heilzame "decentralisatie" nuttig is en dat het pauselijk leergezag zich niet hoeft bezig te houden met *alle kwesties die de Kerk en de wereld betreffen* (16). Dat is al heel opmerkelijk. En vervolgens heeft hij juist deze onderwerpen gekozen, omdat zij *helpen een bepaalde evangeliserende stijl te schetsen*. Hij nodigt de lezer ertoe uit om deze stijl aan te nemen bij alles wat hij als christen doet (16-17). Het document is dus geen alomvattende synthese. Dat vermindert de betekenis niet. En de paus weet heel goed dat *vandaag de documenten niet dezelfde belangstelling wekken als in andere tijden en snel worden vergeten*. Desondanks onderstreept hij dat wat hij hier tot uitdrukking wil brengen een *programmatische betekenis met belangrijke gevolgen heeft* (25). Ik spoor allen aan *ruimhartig en moedig, zonder verboden, noch angst, de richtlijnen van dit document toe te passen* (33). De paus wil een reactie uitlokken, wakker schudden. Hij daagt zijn lezers uit.

De evangeliserende stijl die paus Franciscus graag zou zien, is overal in *De vreugde van het evangelie* aanwezig. De paus beschrijft die stijl met name daar waar hij over de vereisten voor een goede preek spreekt. Wat hij van de homilie verwacht, doet hij zelf als eerste (*ik word geroepen om te beleven wat ik van anderen vraag* (12)). Wanneer hij

schrijft: *De homilie kan werkelijk een intense en gelukkige ervaring van de Geest zijn, een troostende ontmoeting met het Woord, een voortdurende bron van vernieuwing en groei* (135), weerspiegelt dat zijn eigen bedoeling met de exhortatie. En verder: *De Kerk is moeder en preekt tot het volk, zoals een moeder spreekt met haar kind [...]. Een goede moeder weet alles te herkennen wat God in het hart van haar kind heeft gezaaid, zij luistert naar zijn zorgen en leert van hem. De geest van de liefde die in een gezin heerst, leidt zowel de moeder als het kind [...]. Evenals wij het allen fijn vinden dat men ons in onze moedertaal aanspreekt, zo vinden wij het ook fijn dat men in het geloof tot ons spreekt vanuit de 'moedercultuur', in de moedertaal, en het hart is beter bereid te luisteren. Deze taal is een toonsoort die moed, verademing, kracht, impuls doorgeeft* (139). En tenslotte: *Deze moederlijk-kerkelijke omgeving waarin de dialoog van de Heer met zijn volk zich ontwikkelt, moet worden begunstigd en onderhouden door de hartelijke nabijheid van de predikant, de warmte van de toon van zijn stem, de zachtaardigheid van de stijl van zijn zinnen, de vreugde van zijn gebaren* (140). Dat is de paus ten voeten uit. Haalt U zich daarbij maar de beelden voor de geest hoe de paus kinderen omarmt, ouderen, mismaakte en misbruikte mensen. Hoe hij zijn body-guards laat zwoegen om steeds weer baby's naar hem op te tillen of mensen in hun rolstoel door hem aan te laten raken. *De Heer vindt er werkelijk genoeg in een gesprek te voeren met zijn volk en de predikant moet dit genoeg van de Heer aan zijn volk laten voelen* (141). Dat is ook de ervaring die je opdoet niet alleen op het Sint-Pietersplein, maar ook als je de woorden van de paus op je laat inwerken. Je voelt je persoonlijk aangesproken.

Een kenmerk van een goede preek is, volgens paus Franciscus, *de positieve taal*. Zij zegt niet zozeer wat men niet moet doen, maar stelt veeleer voor wat wij beter kunnen doen. [...] Een positieve prediking biedt altijd hoop, zij wijst op de toekomst, zij laat ons nooit gevangen zitten in negativiteit (159). Een goede preek is in die zin "uitdagend". Door zijn woord en zijn optreden is paus Franciscus zelf in zekere zin die uitdaging in persoon. In persoon is hij het voorbeeld van een mens die zelf eerst die uitdagingen is aangegaan. Met *De vreugde van het evangelie* daagt hij de christenen en de Kerk uit, de rijkdom te beseffen van hun geloof, en om van daaruit de ontmoeting met de wereld van deze tijd te wagen. Twee soorten uitdaging dus. De rijkdommen van ons geloof dagen ons positief uit. Zij zijn als de tien, de vijf of de twee talenten van het evangelie: durf met deze gaven aan de slag te gaan, neem het risico, stop niets in de grond. En de wereld van deze tijd daagt ons uit doordat zij zich zo sterk en oppermachtig voordoet. Durven wij de strijd met haar aan? Geven wij ons daaraan gewonnen, of zullen wij *sterker zijn dan hem die in de wereld is*? Durft David de uitdaging van Goliath aan?

Daar gaat nog een vraag aan vooraf: durven wij de uitdaging aan die paus Franciscus zelf is? Beseffen wij wat ons in deze paus geschonken is? Wie heeft het lef met hem mee te gaan, de toekomst in, de wereld tegemoet? Treden wij hem met een open blik tegemoet? Nemen wij zijn orthodoxie de maat (en dat is vaak onze heel persoonlijke maat)? Stellen wij hem onze eisen, voordat wij eerst hebben geprobeerd hem te begrijpen in zijn eigenlijke bedoeling?

Paus Franciscus verpersoonlijkt de uitdaging om te beseffen waar wij staan en wie wij als christen zijn. Hij *nodigt iedere christen uit, waar hij ook is en in welke situatie hij zich ook bevindt, vandaag nog zijn persoonlijke ontmoeting met Jezus Christus te hernieuwen of minstens de beslissing te nemen zich door Hem te laten ontmoeten, dit elke dag te doen, zonder ophouden. Er is geen reden waarom iemand kan denken dat deze uitnodiging niet voor hem is, omdat 'niemand is uitgesloten van de vreugde die door de Heer is gebracht'. De Heer stelt niemand teleur die dit waagt (hier in dit wagen ligt precies de uitdaging!), en wanneer iemand een kleine stap naar Jezus doet, ontdekt hij dat Hij reeds met open armen op zijn komst wachtte. Dit is het ogenblik om tegen Jezus Christus te zeggen: 'Heer, ik heb mij laten misleiden, op duizend manieren ben ik van uw liefde weggevlucht, maar ik ben hier weer om mijn verbond met U te hernieuwen. Ik heb U nodig. Bevrijd mij opnieuw, Heer, neem mij nogmaals op in uw verlossende armen'. Het doet ons zo goed naar Hem terug te keren, wanneer wij verloren zijn! Ik benadruk het nogmaals: God wordt nooit moe te vergeven, wij zijn het die moe worden om een beroep te doen op Zijn barmhartigheid (3). Zulke persoonlijke, innige woorden vind je niet vaak in officiële stukken! Met zoiets win je geen gemakkelijke populariteit.*

De paus wil ons afhelpen van het idee dat geloven een last is, een plicht, een eisenpakket dat zwaar op ons leven drukt. Maar geloven is ook geen gemakkelijke uitvlucht voor de problemen. Wat dan wel? Paus Franciscus schrijft: *Ik zal niet moe worden de woorden van Benedictus XVI te herhalen die ons naar het middelpunt van het evangelie voeren: 'Aan het begin van het christen-zijn staat niet een ethische beslissing of hoogstaand idee, maar de ontmoeting met een gebeurtenis, met een Persoon, die ons leven een nieuwe horizon en daarmee de beslissende richting geeft' (7). Daarmee heeft paus Franciscus zijn kerngedachte geformuleerd. Dat is ook de fundamentele continuïteit tussen Benedictus XVI en Franciscus. De persoonlijke ontmoeting met Jezus Christus is de beslissende gebeurtenis in ieder leven. Hem ontmoeten is geloven, is de vreugde van het geloof toelaten.*

Toegegeven: onze omgeving, met name onze feitelijke West-Europese omgeving, houdt niet op *uitvluchten en bezwaren aan te dragen, alsof er talloze voorwaarden zouden moeten zijn, opdat vreugde mogelijk wordt: jeugd, gezondheid, welvaart, rijkdom, vrijheid, enz. Maar, bevestigt de paus, de mooiste en meest spontane vreugde die ik in de loop van mijn leven heb gezien, is die van arme mensen die weinig hebben om zich aan vast te klampen. Voor die vreugde is het alleen maar belangrijk een gelovig, edelmoedig en eenvoudig hart te bewaren. Want deze vreugde put uit de steeds grotere bron van liefde van God, die zich ons in Jezus Christus heeft geopenbaard (7).*

Dat is de uitdaging van het evangelie: Durven wij de ontmoeting met Jezus Christus aan, met alle consequenties daaraan verbonden? Durven wij deze vreugde aan? Durven wij het aan deze vreugde aan te nemen? Uit-dagen: wij kennen het woord 'dagen' bijvoorbeeld van de zegswijze: iemand voor het gerecht dagen. 'Dagen' heeft in dat verband de zin van roepen, opvorderen. 'Uit-dagen' is 'naar buiten roepen', wegroepen uit je gewone leefwereld. Het Duits kent het woord 'Herausforderung'. Paus Franciscus

wil ons, mensen van deze 21ste eeuw, wegleiden, wegroepen, uit de *individualistische treurigheid die voortkomt uit een gemakzuchtig en hebzuchtig hart, uit het ziekelijk zoeken naar oppervlakkige genoegens. Wanneer het innerlijk leven zich opsluit in eigen belangen, is er geen ruimte mee voor de ander, komen de armen niet meer binnen, luistert men niet meer naar de stem van God, geniet men niet meer van de zoete vreugde van zijn liefde, leeft men niet meer het enthousiasme om het goede te doen* (2). Wij worden uitgedaagd uit onszelf te treden, uitgedaagd tot de ontmoeting met de levende Heer. *Er zijn christenen die een levensstijl van een veertigdagentijd zonder Pasen gekozen lijken te hebben* (6). Een christen zou niet steeds een gezicht moeten tonen, alsof hij van een begrafenis kwam. Laten wij het vuur weer terugkrijgen en aanwakkeren (10). Jezus Christus kan ook de saaie schema's doorbreken waarin wij Hem menen te kunnen opsluiten, en Hij verrast ons met zijn voortdurende, goddelijke creativiteit. Telkens wanneer wij trachten naar de bron terug te keren en de oorspronkelijke frisheid van het evangelie terug te krijgen, verschijnen er nieuwe wegen, creatieve methoden, andere uitdrukkingsvormen, meer welsprekende tekenen, woorden die vol zijn van een vernieuwde betekenis voor de huidige wereld (11). De bron, de oorspronkelijke frisheid: wat een uitdaging, met zijn allen er op uitgaan om die te herontdekken!

Christen-zijn vraagt moed. Het vraagt grote moed om niet bang te zijn voor zichzelf, voor zijn eigen talenten. Paus Franciscus heeft laten doorschemeren hoe het hem zelf te moede was, nadat de kardinalen hem tot paus hadden gekozen. Hij was een ogenblik in paniek, ten einde raad. Maar toen was er een flits van Gods genade. Mensen die hem tevoren kenden, zeggen, dat er toen een andere Jorge Mario Bergoglio naar buiten op de loggia trad. Het vraagt grote moed om krachtdadig aan het werk te gaan met de tien of met de vijf talenten. Het is zoveel veiliger de twee talenten in de grond te verbergen. *Ik geef de voorkeur aan een Kerk die gekneusd, gewond en vuil is, omdat zij langs de straten is uitgetrokken, boven een Kerk die ziek is, omdat zij gesloten is en uit gemakzucht zich vastklampt aan eigen zekerheden* (49).

Dit laatste citaat brengt ons naar een andere uitdaging. De Kerk, alle christenen, worden uitgedaagd de ontmoeting met de wereld van vandaag aan te gaan. De paus gaat op zoek naar vluchtelingen in Lampedusa, naar de favela's in Rio de Janeiro, naar de arbeiders op Sardinië. Uitgaan naar deze wereld is niet een speciale opdracht voor daartoe geroepen enkelen, maar vloeit voort uit het wezen zelf van ons christen-zijn. *De eerste motivering om te evangeliseren is de liefde van Jezus die wij hebben ontvangen, de ervaring door Hem te zijn gered, die ons ertoe aanzet Hem steeds meer lief te hebben. Wat is echter de liefde die niet de noodzaak voelt om over de geliefde persoon te spreken, hem voor te stellen, hem te doen kennen? Als wij niet het intense verlangen voelen om deze mee te delen? [...]* Er is niets beters om door te geven aan de anderen (264). Het goede kan niet in zichzelf opgesloten blijven. Waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over. Evangeliseren is getuigen van wat ons zelf geschonken is. Maar daarvoor moeten eerst een aantal hindernissen in onszelf overwonnen worden. Wij worden uitgedaagd daaroverheen te stappen, de ruimte van de anderen in.

Ik zet hier een reeks van zes uitdagingen achter elkaar. Daarna zal ik ze wat toelichten. *Laten wij ons niet beroven van het missionaire enthousiasme* (80). *Laten wij ons niet beroven van de vreugde van de evangelisatie* (83). *Laten wij ons de hoop niet ontnemen!* (86). *Laten wij ons niet beroven van de gemeenschap!* (92). *Laten wij ons niet beroven van het evangelie!* (97). *Laten wij ons niet beroven van de broederlijke liefde!* (101). Wat doet dat met ons? Is ons hart gevoelig voor de oproep die daarin steekt? Een kleine toelichting.

Het eerste dat ons in de weg ligt, is een soort minderwaardigheidscomplex, dat christenen ertoe brengt hun christelijk identiteit en hun overtuiging te relativiseren of te verbergen. Deze christenen zijn niet gelukkig met wat zij zijn en wat zij doen. Daarmee verstikken zij de vreugde van de zending in een soort obsessie om als alle anderen te zijn en te hebben wat anderen bezitten (79). Wij verliezen het gevoel voor wat wij te bieden hebben, en durven het ook niet meer te bieden. *Laten wij ons niet beroven van het missionaire enthousiasme* (80). Ook kun je soms een geest van zwaarte en logheid zien opkomen. Paus Franciscus haalt Benedictus XVI aan, die ooit schreef over 'het grijze pragmatisme van het dagelijks leven van de Kerk, waarin alles schijnbaar normaal verder gaat, terwijl in werkelijkheid het geloof slijt en degenereert in kleingeestigheid'. Er ontwikkelt zich een psychologie van het graf, die christenen langzamerhand verandert in mummies voor een museum. [...] *Laten wij ons door traagheid en vermoeidheid niet beroven van de vreugde van de evangelisatie* (83).

En hoe staat het met onze hoop? De kwaden van onze wereld - en die van de Kerk - zouden geen excuus moeten zijn om onze inzet en ons vuur te verminderen. *Laten wij ze beschouwen als uitdagingen om te groeien* (84). [...] Een van de ernstigste verleidingen die het vuur en de durf verstikken, is het gevoel van een nederlaag, dat ons verandert in ontevreden en ontgoochelde pessimisten met een donker gezicht. Niemand kan een veldslag ondernemen, als hij tevoren niet volledig vertrouwt op de overwinning. Wie zonder vertrouwen begint, heeft van tevoren de helft van de veldslag verloren. [...] Een christelijke overwinning is altijd een kruis, maar een kruis dat tegelijk een overwinningsbanier is, die met strijdbare tederheid tegen de aanvallen van het kwaad wordt gedragen (85). De 'revolutie van de tederheid' van onze paus, is bepaald niet soft. Het is een strijdbare tederheid. En hij sluit af met: *Laten wij ons de hoop niet ontnemen!* (86).

De paus gebruikt het beeld van een veldslag. Ik kan me voorstellen dat hij liever het beeld van een wedstrijd, en liefst van een voetbalwedstrijd, zou hebben gebruikt. In de eerste anderhalf jaar van zijn pontificaat heeft hij al een hele reeks voetballen en voetbalshirtjes cadeau gekregen. De toon van zijn exhortatie lijkt op die van een coach en van een aanvoerder, die zijn elftal probeert tot een team om te smeden.

Als christenen worden wij ook uitgedaagd om een waarachtige gemeenschap aan te gaan met andere mensen, met alle andere mensen. *Uit zichzelf treden om zich met anderen te verenigen doet goed* (87). Maar er is veel moed voor nodig, nu het in onze maatschappij met al haar technologie zo gemakkelijk is geworden om te vluchten voor menselijke relaties door middel van vernuftige apparaten, door schermen en systemen die men op commando uit kan zetten. [...] Het evangelie nodigt ons uit het risico te lopen van de ontmoeting met het gezicht van de ander, met zijn fysieke aanwezigheid, die vragen stelt, met zijn verdriet en zijn eisen, met zijn

aanstekelijke vreugde in een voortdurend direct fysiek contact (88). En daarom maakt de paus voor en na elke woensdagaudiëntie meer dan een uur vrij om oog in oog zoveel mogelijk aanwezigen te ontmoeten. *Laten wij ons niet beroven van de gemeenschap!* (92). Dit schrijft een paus die twittert (met veertien miljoen volgers!), die persoonlijk mensen opbelt die in nood zitten, die zelf de volle dagelijkse agenda van zijn audiënties invult.

Vanaf het begin van zijn ambt als bisschop van Rome heeft paus Franciscus zich gekeerd tegen een *geestelijke wereldse gezindheid*. Wat verstaat hij daaronder? Zelfs gelovigen kunnen mondain worden. Dan is gelovig-zijn en vroomheid een middel om bij anderen in aanzien te staan, om macht uit te oefenen, om eigen ideeën door te drijven. Dat krijg je mensen voor wie gelovig-zijn niet meer is dan een bijzondere vorm van redelijkheid, van beschaafdheid. Geloof heeft dan niets meer met overgave en armoede van geest te doen. Ofwel krijg je mensen voor wie gelovig-zijn niet meer inhoudt dan *zich aan bepaalde normen houden, of onwrikbaar trouw zijn aan een zekere katholieke stijl die eigen is aan het verleden*. Die mensen menen de enige rechtgelovigen te zijn, zijn zelfvoldaan op zichzelf gefixeerd. *In plaats van te evangeliseren analyseert en classificeert men de anderen en in plaats van de toegang tot de genade te vergemakkelijken steekt men energie in het controleren* (94).

Welke houdingen komen uit *deze duistere werelds gezindheid* (95) voort? De paus gebruikt bewoordingen die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten. Schrikt U niet. *In sommigen ziet men een overdreven zorg voor de liturgie, de leer en het prestige van de Kerk, maar zonder dat zij zich zorgen over een werkelijke inpassing van het evangelie in het Volk van God en de concrete behoeften van de geschiedenis. Zo verandert het leven van de Kerk in een museumstuk of een bezit van weinigen. In anderen verbergt zich dezelfde geestelijke werelds gezindheid achter de aantrekkingskracht van maatschappelijk en politieke baantjesjagerij of gewichtigdoenerij. Mensen met zo'n mentaliteit willen graag verkeren in de voornaamste kringen, of maken zich groot met drukdoenerige planningen en strategieën, waarvan de voornaamste begunstigde niet het Volk van God is, maar veeleer de Kerk als organisatie* (95). Het is duidelijk dat wij ons uit *deze verstikkende wereldse gezindheid* moeten laten bevrijden *door de zuivere lucht te proeven van de Heilige Geest. Die bevrijdt ons ervan teveel op onszelf gericht te zijn, verborgen in een religieuze schijn zonder God. Hier is de uitdaging: Laten wij ons niet beroven van het evangelie!* (97).

Helemaal in de lijn van sint Paulus, stimuleert en moedigt de paus de christenen tenslotte om elke verdeeldheid achter zich te laten. Wij behoren allemaal samen tot de *hele Kerk met haar rijke verscheidenheid*, veel meer dan tot de een of andere groep die zich anders of bijzonder voelt. *De geest van strijd is niet te verenigen met Kerk van Christus zijn* (98). *Het doet mij zo verdriet te constateren hoe er in sommige christelijke gemeenschappen, of zelfs tussen godgewijde personen ruimte wordt gegeven aan verschillende vormen van haat, verdeeldheid, laster, zwartmakerij, wraak, afgunst, verlangen om eigen ideeën koste wat het kost door te drijven, tot en met vervolgingen die een onverzoenlijke heksenjacht lijken te zijn* (100). Tot ieder van ons richt de paus zijn uitdaging: *Hoe goed doet het ons elkaar boven alles lief te*

hebben. Ja, boven alles. En dat begint met het gebed voor elkaar. Laten wij ons niet beroven van de broederlijke liefde! (101).

Paus Franciscus daagt ons met zijn exhortatie (= aansporing) uit ons niet in te graven in het vanouds bekende, niet te snel te zeggen: Zo hebben wij, zo hebben de pausen het toch altijd gedaan. Hij wil de christenen wakker schudden om zich door de Heilige Geest de nieuwe toekomst van de Kerk te laten binnenleiden. De paus zegt inhoudelijk niets anders dan Johannes Paulus II: *Opent de deuren voor Christus de Verlosser.*

Er zijn minstens nog drie terreinen waarop heel de Kerk nieuwe stappen naar voren zou moeten doen, waar zij nieuwe kansen krijgt, en het gunstige moment van dit nieuwe pontificaat zou moeten aangrijpen. Voor de paus mag de Kerk geen klerikaal gezelschap zijn. Geen gemeenschap waar enkel mannen het voor het zeggen hebben. Geen plaats zijn, waar jongeren en/of ouderen worden uitgesloten. Positief gezegd: de leken, die toch *eenvoudigweg de immense meerderheid van het Volk van God vormen*, moeten zich werkelijk gaan inzetten voor de toepassing van het evangelie op de verandering van de maatschappij (102). Er moet nog meer ruimte geboden worden voor een meer doorslaggevende vrouwelijke tegenwoordigheid in de Kerk. De vrouw heeft een onmisbare inbreng met haar gevoeligheid, intuïtie en haar bijzondere vrouwelijke aandacht (103). En in feite is een vrouw, Maria, belangrijker dan de bisschoppen (104). Jongeren en ouderen zijn de hoop van de volken. Waarom? De ouderen brengen de herinnering en de wijsheid van de ervaring in, die ertoe uitnodigt niet domweg dezelfde fouten van het verleden te herhalen. De jongeren roepen ons op de hoop weer op te wekken en te vergroten, omdat zij de nieuwe tendensen van de mensheid in zich dragen en ons openstellen voor de toekomst, zodat wij niet blijven steken in de nostalgie naar structuren en gewoonten die geen dragers van leven meer zijn in de huidige wereld (108).

Maar waartoe al deze uitdagingen? Waar leiden zij heen? Wat is hun doel? De paus wijst op de *onlosmakelijke band tussen de persoonlijke ontmoeting met Christus en een daadwerkelijke broederlijke liefde* (179). Elke christen voor zich, en alle christenen samen in de Kerk, zijn wezenlijk missionerende, evangeliserende mensen. Als je eenmaal ja hebt gezegd om je door God te laten liefhebben en Hem lief te hebben met de liefde die Hij ons meedeelt, dan kun je niet anders dan ook het welzijn van de ander wensen, zoeken en behartigen (178). De paus besteedt bijna een vierde deel van zijn exhortatie aan deze sociale dimensie van de evangelisatie (177-258), en daarbinnen weer het grootste gedeelte aan de bevordering van de vrede en de zorg voor de armen. Blijven wij bij die zorg voor de armen nog even stilstaan.

Dat is eenvoudig het uitgangspunt van heel Jezus' prediking: *Zalig de armen, want aan hen behoort het Rijk der hemelen* (Mt 5,2). Uit ons geloof in Christus die arm geworden is en altijd de armen en de buitengesloten nabij is, vloeit de zorg voort voor de integrale ontwikkeling van degenen die in de maatschappij het meest aan hun lot worden overgelaten (186). De toon van het document wordt in deze overwegingen bewogen, gepassioneerd. De eerste paus uit Latijns Amerika spreekt hier uit eigen Argentijnse ervaring: de herder van zijn volk, die de metro neemt om in een favela de Heilige Mis te gaan vieren. Niet

voor niets nam hij de naam Franciscus aan. Voor hem is armoede niets romantisch. *Een christen kan niet doof blijven voor de kreet van de arme. [...] Doof blijven voor die kreet [...] plaatst ons buiten de wil van de Vader en Zijn plan. [...] En het gebrek van solidariteit ten opzichte van zijn noden is direct van invloed op onze verhouding met God* (187). Dit vraagt erom een nieuwe mentaliteit te scheppen die denkt in termen van gemeenschap, prioriteit van het leven van allen ten opzichte van de toe-eigening van de goederen door enkelen (188). Hieruit vloeit ook onmiddellijk een andere zaligspreking voort: *Zalig de barmhartigen* (Mt 5,7). Maar de barmhartigheid van een christen is niet een minzaam beoefende weldadigheid. Zij is de normale reactie, *wanneer wij ten diepste worden geroerd ten overstaan van het verdriet van de anderen* (193). In een van zijn toespraken heeft paus Franciscus zijn toehoorders ooit de hartstochtelijke vraag gesteld: *wanneer heeft U voor het laatst samen met een andere mens gehuild?* Hoe kunnen wij christen zijn zonder tot in het diepst van ons hart te worden bewogen door de ellende van anderen? *De schoonheid van het evangelie kan niet altijd op gepaste wijze worden getoond, maar er is een teken dat nooit mag ontbreken: de keuze voor de laatsten, voor hen die de maatschappij afzondert en wegwerpt* (195), of het nu stateloze immigranten, gevangenen zijn of slachtoffers van seksueel misbruik.

Maar er is nog een ander, verrassend motief in deze onmisbare aandacht voor de armen. *De armen hebben ons veel te leren. [...] Zij kennen met hun eigen lijden de lijdende Christus. Het is noodzakelijk dat wij ons allen door hen laten evangeliseren. De nieuwe evangelisatie gaat niet van ons uit, maar van de armen. Wij zijn geroepen Christus in hen te ontdekken, hun een stem te geven in hun aangelegenheden, maar ook hun vrienden te zijn, naar hen te luisteren, hen te begrijpen en de mysterieuze wijsheid aan te nemen die God ons door middel van hen wil meedelen* (198). Daarom verlangt de paus zo naar een arme Kerk voor de armen (198), want in zo'n Kerk is er geen plaats meer zelfvoldaanheid, onverschilligheid, neerbuigend farizeïsme. Enige tijd geleden circuleerde het gerucht dat paus Franciscus 's nachts incognito de straten van Rome inging om aalmoezen uit te delen. Dat gerucht is door de paus zelf als valse persoonsverheerlijking afgedaan. Maar het illustreert wel hoe wezenlijk de armen bij zijn leven horen. Hij heeft ze nodig. Wij ook.

De paus voegt daaraan toe, een opmerking waarin ik een zekere teleurstelling meen te horen: *Ik vrees dat deze woorden alleen maar onderwerp zijn van commentaar zonder werkelijk praktische invloed. Desondanks vertrouw ik op de openheid en de goede gesteldheid van de christenen en ik vraag u gemeenschappelijk te zoeken naar nieuwe wegen* (201). Hoe zouden wij met dit programma aan de slag kunnen gaan?

En zo komen wij aan het laatste gedeelte van onze exhortatie. *Hoezeer zou ik de woorden willen vinden om aan te moedigen uit een vuriger, vreugdevoller, edelmoediger, gedurfder hoofdstuk in de evangelisatie, vol van liefde tot het uiterste en van aanstekelijk leven. Maar ik weet dat geen enkele motivatie voldoende zal zijn, als het vuur van de Geest niet brandt in de harten* (261). De paus komt nog eens uitgebreid terug op de twee grote thema's van zijn exhortatie: de onontbeerlijke en hartverwarmende persoonlijke vriendschap met Jezus, en de vreugde samen één Volk Gods te zijn, een enig volk dat God zich bijeen heeft

gebracht en dat als zodanig Zijn heilswerk de wereld in draagt. Die lectuur laat ik verder aan U over: een nieuwe uitdaging!

Het is nog geen anderhalf jaar geleden, sinds op 28 februari 2013 om 20 uur 's avonds twee leden van de Zwitserse Garde de deuren van het apostolische paleis in Castel Gandolfo in het slot lieten vallen achter Benedictus XVI. Twee weken later betrad op 13 maart kardinaal Jorge Mario Bergoglio als paus Franciscus de loggia van de Sint Pieter. Een paus die zich diep buigt terwijl iedereen voor hem bidt. Laten wij ons een ogenblik bij dat gebed van de hele wereld aansluiten.